

5. Рябовол Л. Т. Наукознавство як галузь досліджень та система знань. «Актуальні проблеми національного законодавства»: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Кропивницький, 8 листопада 2018 р.). Кропивницький, 2018. С. 7-10.

6. Якорнов Є. А. Конспект лекцій з дисципліни «Основи наукових досліджень (ОНД)». К. : НТУУ «КПІ», 2015. 249 с.

УДК 378.477

ФАХОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАВОЗНАВЦІВ У НАДАННІ ЮРИДИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Громко Тетяна Василівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені
Володимира Винниченка

У статті розглядаються фахові компетентності правознавців, орієнтовані на спілкування з клієнтами під час юридичного консультування. Указані основні документи, що використовуються для методичного керівництва правовою роботою юрисконсультів. Констатується важливість формування фахових компетентностей, умінь і навичок, здобутих у навчальному закладі, на практиці тощо.

Ключові слова: юридична консультація, юридична служба, компетентності, мова за професійним спрямуванням, консультаційні здібності.

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними завданнями. У процесі розбудови правової держави особливо актуальною стає законність та одностайне розуміння, суворе, неухильне дотримання законів усіма органами, організаціями, посадовими особами, громадянами в усіх сферах суспільного життя. Важливу роль у цьому відіграють не лише юристи підприємств, організацій, установ, а й юридичні консультації для пересічних громадян. Від підготовки кваліфікованих правознавців залежить не лише організація юридичних служб, клінік, а й формування у них фахових компетентностей, умінь і навичок, здобутих на практиці тощо. Отже, актуальність дослідження професійних компетентностей юристів сьогодні очевидна.

Посилання на сучасні дослідження та публікації. Проблема формування компетентності висвітлювалася такими дослідниками, як В. Байденко, І. Зимня, У. Каннінг, Б. Креме, В. Куніцина, Г. Рот, Б. Рунде, В. Сейд, Б. Шпінат, Г. Шотмейер. Докладні, структурні характеристики компетентності неодноразово були в центрі уваги С. Гончарова, В. Куніцина, В. Первутинського. Компетентнісний підхід був застосований у працях Н. Кузьміної, Л. Петровської, А. Маркової, Л. Мітіної, Л. Олексеевої та ін. [7]. Аналіз змісту компетентності, характеристики її складових представлено у дослідженнях вітчизняних науковців – О. Локшиної, О. Пометун, В. Свистун, В. Ягупова; сучасні тенденції розвитку змісту освіти у зарубіжних країнах були схарактеризовані О. Овчарук, Я. Кодлюк, К. Корсаком [8, с. 33].

Виклад основного матеріалу дослідження. Усебічне вивчення фахових компетентностей правознавців нині набирає повноти. З-поміж цілого ряду інтегральних та загальних, фахових компетентностей нами виділяються ті, що орієнтовані на спілкування з клієнтами під час юридичного консультування.

Основними документами, що використовуються для методичного керівництва правовою роботою в місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування, на державних підприємствах, установах, організаціях є:

- Конституція України;
- Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації;
- Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної»;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення організації правової роботи в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади»;
- Указ Президента України «Про деякі заходи щодо зміцнення юридичних служб державних органів»;
- Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» та ін.

Юристові, відповідно до своєї фахової підготовки, постійно доводиться спілкуватися з людьми чи під час виконання службового обов'язку, чи в будь-якій іншій ситуації. Багато громадян постійно потребують саме юридичної допомоги у вигляді поради, моральної підтримки, роз'яснення конкретного положення статті кодексу, вичерпної консультації. Чимало вдаються до послуг засобів масової інформації, щоб дістати відповідь на те питання, котре їх найбільше цікавить: телефонують на радіо, ставлять запитання у прямому ефірі, звертаються листом до газети тощо. Але найбільш ефективним засобом завжди була й лишається консультація кваліфікованого юриста, спілкування з ним віч-на-віч.

У перекладі з латинської мови слово консультація означає «звертання за порадою», тобто це порада компетентного фахівця. Під поняттям «консультація» розуміють також установу, що організує надання порад спеціалістами з певних питань.

Метою юридичної консультації є саме надання допомоги в галузі права. Як правило, це може стосуватися питань Цивільного кодексу, Сімейного, Житлового, Земельного й т. ін. Тому дуже багато залежить від особистості консультанта, його фахової підготовки, уміння в доступній, переконливій формі донести всю необхідну інформацію тій особі, котра її потребує.

Юридична консультація – загальний термін для визначення фахових порад з правових питань. В Україні під юридичною консультацією розуміють також систему й організацію надання юридичної допомоги, зокрема організаціям, установам та громадянам.

Назву «юридична консультація» надано також обласним колегіям адвокатів, які подають правову допомогу населенню даної адміністративної одиниці (району, міста чи населеного пункту). Адвокати відстоюють інтереси клієнтів, виставляють відповідні довідки та складають документи для суду; також беруть участь у слідстві та судовому розгляді справ як захисники обвинувачених чи представники цивільних позивачів і відповідачів або й третіх заінтересованих осіб; вони можуть заступати сторони також в арбітражному процесі. Склад та місце діяльності юридичної консультації визначає президія обласної колегії адвокатів. Нею керує завідувач, поставлений президією колегії адвокатів.

Серед основних фахових компетентностей виділяються:

Аналіз та синтез: здатність до аналізу та синтезу із використанням логічних аргументів та обґрунтованих фактів.

Комунікативна активність: здатність ефективно спілкуватися, надавати необхідну інформацію у стислій формі усно та письмово із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та діловою мовою, в т.ч. іноземною.

Навички популяризації законності в державі: здатність спілкуватися із неспеціалістами, включаючи формування навичок до правової просвітницької діяльності.

Соціальні та етичні зобов'язання: формування стійких навичок соціальної відповідальності професійної діяльності та етичних установок у професійній діяльності.

Знання української мови: вільне володіння, читання, говоріння, письмо українською мовою.

Знання іноземної мови: вільне володіння, читання, говоріння, письмо іноземною мовою, а у визначених законодавством випадках – англійською мовою, мовою національної меншини чи регіональною мовою.

Аналітичні здібності: здатність здійснювати правильну юридичну кваліфікацію конкретної судової чи правозастосовної справи, аналізувати норми чинного законодавства та матеріали судової практики, знаходити оптимальні способи подолання прогалин та колізій у праві.

Гнучкість мислення: набуття гнучкості мислення, відкритого для застосування набутих юридичних знань для вирішення конкретної правозастосовної чи судової справи, а також для застосування стійких правових знань у повсякденному житті.

Контрольні здібності: здатність контролювати законність вчинюваних юридично значущих дій, правильність оформлення та повноту змісту підготовлюваних процесуальних та інших юридично значущих документів.

Робота в команді: здатність виконувати роботу в команді, включаючи здатність взаємодії з іншими членами колективу та виконання покладених функцій належним чином у встановлені строки.

Інформаційно-комунікативні та консультаційні здібності: здатність інформаційного обслуговування працівників організації, консультування працівників організації та інших визначених законодавством одержувачів правової інформації з питань законодавства та правової політики.

Компетентності, сформульовані нами вище, можна сформулювати упродовж усієї підготовки до професії юриста, а то й у загальноосвітній діяльності.

Більшість учасників правовідносин зацікавлена у правомірній поведінці як власній, так і контрагентів. Це відповідає і моральним засадам суспільства, і прагматичному ставленню до будь-якої справи, адже застосування будь-якої (господарсько-правової) відповідальності спричиняє для правопорушника негативні наслідки.

Юридична діяльність, зокрема консультативна, передбачає ряд морально-етичних норм спілкування, що вивчаються зокрема в обов'язковому курсі для вишів «Українська мова за професійним спрямуванням». Наведімо їх як рекомендації юридичного консультування на практиці.

Під час надання юридичної консультації треба уважно вислухати громадянина, зрозуміти всю складність його проблеми, запропонувати найбільш дієві шляхи виходу з тієї ситуації, що склалася. Важливо враховувати компетентність й освітній рівень клієнта, щоб надалі визначитись у формі надання юридичної послуги. Якщо не обійтись без певного професійного терміна, який може видатись незрозумілим відвідувачеві, то це слово треба розтлумачити чи замінити зрозумілішим. Адже консультація багато в чому схожа на виступ перед аудиторією, тільки в інший спосіб. Слід завжди пам'ятати, що саме від тієї миті, коли до вас звернулася людина, багато що залежатиме від вас.

Важливим для юриста є також уміння правильно вибудувати та провести бесіду. Зазначимо, що бесіда – це спілкування двох осіб, під час якого обмінюються думками, інформацією, вирішують важливі питання тощо. Бесіди розподіляються на індивідуальну

(це діалог двох співрозмовників, які мають спільний інтерес, хочуть порозумітися, налагодити партнерські стосунки для подальшої активної співпраці чи розв'язання важливих проблем); ділову (спілкування між співрозмовниками, наділеними певними повноваженнями, під час якої передбачається вирішення виробничих, економічних, політичних чи інших питань, обговорення перспективних планів на майбутнє, отримання необхідної інформації для вироблення та ухвалення відповідних рішень, їх реалізація, підтримка ділових контактів на різних рівнях та ін.).

Кожна юридична консультація потребує належної й копійки підготовки. Процес її перебігу бесіди багато в чому залежить від індивідуальних особливостей співрозмовників, їхнього вміння взаємодіяти відповідно до норм ділового етикету, а також особистісних якостей, рис характеру та професійної підготовки.

Щоб юридична консультація було корисною, необхідно знати загальні вимоги до її організації та проведення. Насамперед це стосується вчасного та правильного визначення місця й часу зустрічі; володіння необхідною інформацією про майбутнього співбесідника, а саме: його ставлення до ініціатора бесіди та про рівень його моральної культури. Слід також зібрати та систематизувати змістову інформацію, потрібну для розмови; визначити мету, стратегію й тактику проведення бесіди, скласти план розмови, виділити базові слова, ключові речення; по можливості уявити собі позицію співбесідника з обговорюваного питання та можливий перебіг бесіди, передбачити нюанси, які можуть вплинути на її результат.

Під час самої юридичної консультації має панувати атмосфера довіри, взаємного порозуміння, щоб завоювати прихильність співбесідника. Її закінчення повинно бути таким, щоб і надалі було обопільне бажання зустрітися чи співпрацювати.

Отже, слід удосконалювати свій професійний рівень, поглиблювати й розширювати знання. Щоб бути цікавим співбесідником, привернути до себе увагу, зацікавити, досягти взаємного порозуміння, необхідно:

- бути всебічно розвиненим і компетентним у галузі права;
- говорити про те, що цікавить співбесідника чи слухачів;
- володіти цікавою й потрібною для вас інформацією;
- ретельно обдумувати початок юридичної консультації, щоб привернути увагу слухача або слухачів;

– юридичну консультацію слід будувати за принципом логічної послідовності: наступне впливає з попереднього, тези підкріплюються аргументами, а висновки закономірні й умотивовані;

- наводити цікаві факти;
- залучати співбесідників до дискусії.

Крім того, також необхідно знати:

– повідомлення повинно бути простим і зрозумілим; якщо проблема складна – розбити на кілька простих, для цього використовують конкретні факти, уникають довгих речень;

- інформацію краще подавати кількома каналами (органами чуття: слух, зір та ін.);
- про невідоме намагатися говорити стисло;
- необхідно відразу ж переходити до суті питання, дотримуватися основної думки, не вдаватися в подробиці, уникаючи асоціацій;
- слід стежити, щоб співрозмовник не відвернув уваги від основної теми;
- потрібно наводити приклади, використовувати наочність, несловесні засоби спілкування;
- слід уникати надмірної екстравагантності (незвичайності, оригінальності) тощо.

Будь-яка юридична консультація потребує підготовки, створення логічно зв'язаної схеми, що виражається у складанні плану. Важливо також дотримуватись етичних норм: уміти слухати й чути співбесідника, не перебивати його, не можна негативно оцінювати його особистість, різко прискорювати темп, підкреслювати відмінність між собою та співбесідником, зменшувати дистанцію тощо.

Висновки. Усебічне вивчення фахових компетентностей правознавців нині набирає повноти. З-поміж цілого ряду інтегральних та загальних, фахових компетентностей нами виділяються ті, що орієнтовані на спілкування з клієнтами під час юридичного консультування: аналіз та синтез, комунікативна активність, навички популяризації законності в державі, соціальні та етичні зобов'язання, знання української та іноземної мови, інформаційно-комунікативні та консультаційні здібності тощо. Вони формуються упродовж усієї підготовки до професії юриста.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України, № 1040-2008-п. поточна редакція від 05.12.2018 – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008>

2. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», № 2704-VIII, чинний, поточна редакція від 25.09.2019, підстава – 113-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>

3. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : Бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

4. Конституція України, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (із змінами і доповненнями № 2680-VIII від 07.02.2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254>

5. *Онопрієнко О.* Концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті / О. Онопрієнко // Шлях освіти. – 2007. – № 4. – С. 32–37.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.12.2001 р. № 1693 «Про вдосконалення організації правової роботи в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади», №1693-2001-п, від 14.12.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1693-2001>

7. Указ Президента України «Про деякі заходи щодо зміцнення юридичних служб державних органів», № 1207/2001 від 11.12.2001. (із змінами і доповненнями від 17.04.2006 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207/2001>

8. Указ Президента України «Про Національну програму правової освіти населення», № 992/2001 від 18.10.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001>